

กิจกรรมที่เกิดขึ้นในตลาดชอย 2¹

น.ส. อรพรรณ สุขเอม

น.ส. ปวีณา เรืองศิลป์

น.ส. ศรัญญา ช่างผาสุข

ต้นกำเนิดโจทย์วิจัย

กล่าวได้ว่า ก้าวแรกของงานชิ้นนี้มาจากร้านไอศกรีมไอซ์เบิร์กที่เราเคยไปกินด้วยกัน และทำให้ได้รู้จักชอย2 ภาพชอย2 ในตอนแรกที่เรารู้จักนั้นเป็นช่วงเวลาเย็นที่ทั้งชอยเต็มไปด้วยรถเข็น แผงลอยขายอาหาร โดยที่เราไม่รู้มาก่อนเลยว่าในช่วงเช้าชอย2จะเป็นตลาดที่มีความคึกคัก กระทั่งได้รับมอบหมายงานให้ทำโครงงานวิจัย โดยกำหนดขอบเขตการศึกษาให้เป็นตลาดบริเวณองค์พระปฐมเจดีย์ กลุ่มอื่นๆก็เลือกที่โนนที่นี้มากมาย แต่เราเองยังไม่แน่ใจเลยว่าจะเลือกที่ไหน และศึกษาเรื่องอะไร จึงได้ไปตลาดชอย 2 การไปที่นั่นทำให้พบว่ามี ความคึกคัก มีผู้คนมากมาย ที่สังเกตเห็นตอนนั้น ลักษณะของคนส่วนใหญ่ เป็นลักษณะของคนในสังคมเมือง มี พระสงฆ์ขึ้นเรียงกันเป็นแถวหน้าร้านขายอาหารใส่บาตร จึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับพระสงฆ์และร้านขายอาหาร ใส่บาตร แล้วก็กลับมาเริ่มเขียนโครงงานกัน แต่หนึ่งวันก่อนจะส่งงานเราก็ได้ทราบว่ามีเพื่อนอีก กลุ่มหนึ่งเข้า เพื่อไม่ให้เพื่อนต้องลำบากใจว่าเราไปทำซ้ำของเขา จึงได้เปลี่ยนเรื่องที่จะศึกษาใหม่มาเป็นการศึกษา เกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนในตลาดชอย2 เมื่อส่งงาน ไปก็ได้รับคำแนะนำให้ไปปรับแก้ เนื่องจากการศึกษาวิถีชีวิตเป็นเรื่องยาก และนี่คืองานแรกของพวกเรา วิถีชีวิตของคนในตลาดชอย2 จึงปรับใหม่เป็น “กิจกรรมที่เกิดขึ้นในตลาดชอย2”

การลงไปศึกษาตลาดชอย 2 นั้น เนื่องจากคณะผู้ศึกษาไม่ใช่คนในท้องถิ่น จึงไม่ทราบมาก่อนว่า ตลาดชอย2มีประวัติความเป็นมายาวนาน เมื่อศึกษาไปเรื่อยๆจึงมาทราบในภายหลังว่า เหตุใดตลาดชอย2จึงยังอยู่ มาจนถึงปัจจุบัน ทั่วๆยุคสมัยได้เปลี่ยนไปมาก ตลาดชอย2ยังเป็นตลาดเช้าที่มีชีวิตชีวา มีกลุ่มคนหลากหลายและ กิจกรรมที่เกิดขึ้น เพื่อศึกษากิจกรรมที่เกิดขึ้นจึงเกิดคำถามวิจัยว่า กิจกรรมที่เกิดขึ้นในตลาดชอย2 มีอะไรบ้าง ซึ่ง กว่าจะมาเป็นข้อสรุปนี้ต้องผ่านการปรับเปลี่ยนมาหลายครั้งด้วยกัน

คำถามที่ต้องตอบ

หลังจากแก้แล้วแก้อีกจนสำเร็จขึ้นมาเป็นโจทย์การวิจัย บันไดขั้นต่อไปที่ต้องก้าวขึ้นไป คือ ต้องตอบคำถามที่เราตั้งขึ้นมาให้ได้ เพื่อนำมาซึ่งความกระจ่างในการแก้ไขปัญหาโจทย์วิจัย ในการจะตอบคำถามวิจัย

¹ เป็นรายงานรายวิชาศึกษาวิจัยชุมชนของนักศึกษาชั้นปีที่ 3 (สาขาสังคมศาสตร์การพัฒนา) ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ ประจำปีการศึกษา 2549

ได้นั้น คณะผู้ศึกษาได้ให้กำเนิดประเด็นที่จะศึกษาขึ้นมา 3 ประเด็น โดยประเด็นดังกล่าวได้ครอบคลุมภาพรวมของเนื้อหาที่จะสามารถให้คำตอบเราได้ว่า กิจกรรมที่เกิดขึ้นในตลาดชอย 2 มีอะไรบ้าง

ประเด็นต่าง ๆ นั้น เราศึกษาถึงประเภทสินค้า ว่าในตลาดชอย 2 มีสินค้าอะไรบ้างและมีลักษณะการจัดวางสินค้า เพื่อดูว่า ตลาดมีการจัดการพื้นที่ ความเป็นระเบียบของตลาดอย่างไร มีลักษณะการแบ่งหมวดหมู่สินค้าอย่างไร รวมทั้งมีมาตรการในการรักษาความสะอาดอย่างไร

ประเด็นต่อมาคือ การศึกษาพฤติกรรมของคนกลุ่มต่างๆที่เข้ามาใช้พื้นที่ในตลาดชอย 2 และก่อให้เกิดกิจกรรมในตลาดชอย 2 กลุ่มดังกล่าวได้แก่ ผู้ขาย ผู้บริโภค ขอทาน จักรยานยนต์รับจ้าง(ต่อไปขอใช้ว่า “แม่เครื่อง”) คนเก็บค่าทำความสะอาด และพระสงฆ์ โดยศึกษาถึงความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน และลักษณะการเข้ามาใช้พื้นที่ว่าเขามาทำอะไร มีบทบาทอย่างไรในตลาด

และประเด็นสุดท้ายคือ ศึกษาวัตถุประสงค์การมาตลาดชอย 2 ของผู้บริโภค เพื่อดูว่ากิจกรรมต่างๆที่มีในตลาดชอย 2 นั้น ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคหรือไม่ อย่างไร และทั้งหมดทั้งหมดนี้ก็จะศึกษาไปเพื่อตอบให้ได้ว่า กิจกรรมที่เกิดขึ้นในตลาดชอย 2 มีอะไรบ้าง

กว่าจะได้คำตอบ

ในการจะได้มาซึ่งคำตอบนั้น จะต้องมีการวางแผนการทำงาน ซึ่งส่วนหนึ่งในแผนการทำงานคือ วิธีการต่าง ๆ ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล(วิธีการวิจัย) โดยเริ่มจากกำหนดคนกลุ่มต่าง ๆ ขึ้นมาที่จะสามารถให้คำตอบตรงตามประเด็นที่เราศึกษาได้ หรือเรียกว่า ประชากรเป้าหมาย โดยกำหนดเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ขาย ผู้บริโภค แม่เครื่อง ขอทาน คนเก็บค่าทำความสะอาด และพระสงฆ์ ใช้การสุ่มตัวอย่างโดยการเลือกสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) จากประชากรกลุ่มต่าง ๆ ข้างต้น แล้วซักถามด้วยคำถามที่แตกต่างกันไปเรื่อย ๆ ไม่จำกัดจำนวน จนกว่าจะไม่พบความแตกต่างของข้อมูล คือไม่ว่าจะถามด้วยคำถามใดคำตอบที่ได้มาก็จะเหมือน ๆ กัน (เรียกกันว่าถึงจุดอิ่มตัวของข้อมูล) เรียกวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบนี้ว่า การสุ่มตัวอย่างเชิงทฤษฎี (Theoretical sampling) เครื่องมือที่ใช้หาคำตอบหรือเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบบันทึกการสังเกต และการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง

ทีนี้ก็มาสู่ขั้นตอนการทำงาน ได้วางแผนการทำงานไว้สองขั้นตอน ขั้นตอนแรกเป็นการเก็บข้อมูล ทั้งจากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้แนวทางในการศึกษาตลาดชอย 2 และการลงเก็บข้อมูลภาคสนาม ในส่วนของการเก็บข้อมูลภาคสนามนั้น จะใช้ทั้งการสังเกต และการสัมภาษณ์ พร้อมทั้งให้ผู้ศึกษาแต่ละคนมีการจดบันทึกประจำตัว แล้วนำมาเปรียบเทียบเพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลว่าถูกต้องครบถ้วนหรือไม่ เมื่อเก็บข้อมูลเสร็จแล้ว ขั้นตอนต่อมา คือ การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการนำข้อมูลที่ได้อาจจัดหมวดหมู่เพื่อตอบประเด็นที่ตั้งขึ้นมาทั้ง 3 ประเด็น จากนั้นก็นำคำตอบที่ได้ มาวิเคราะห์ตีความเพื่อตอบคำถามวิจัย และอธิบายให้เกิดความเข้าใจว่าในตลาดชอย 2 มีกิจกรรมอะไรเกิดขึ้นบ้าง

เมื่อวางแผนการทำงานไว้แล้ว การลงไปเก็บข้อมูลจริงจึงเป็นการนำกรอบของแผนงานคิดตัวไปด้วย การลงสนามครั้งแรก ๆ เป็นการลงไปสังเกตก่อน ว่ามีใครมาทำอะไร อย่างไรบ้าง ในครั้งต่อมาก็

ใช้ทั้งการสังเกตร่วมกับการสัมภาษณ์ และเน้นการเก็บข้อมูลในประเด็นที่ศึกษาทีละประเด็น แต่เมื่อพบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นอื่น ก็จะมีการจดบันทึกข้อมูลไปด้วย เมื่อเก็บข้อมูลจนครบทั้ง 3 ประเด็น จึงได้นำข้อมูลมาสรุปผล และวิเคราะห์ ซึ่งยังพบว่าข้อมูลยังขาดตกบกพร่อง จึงต้องลงไปเก็บซ่อมข้อมูลจนได้ข้อมูลมาครบ

และแล้วก็ได้รู้ว่า...

ตลาดชอย2 เป็นตลาดที่เกิดขึ้นมานานแล้ว ซึ่งในอดีตเป็นตลาดที่สำคัญมากที่สุดในจังหวัดนครปฐม เพราะเป็นแห่งแรกที่เกิดมาพร้อมๆ กับการสร้างเมืองนครปฐม และในปัจจุบันแม้ว่าตลาดในจังหวัดนครปฐมจะเกิดขึ้นอย่างมามากมาย แต่ตลาดชอย2ก็ยังคงอยู่เพียงแต่ปรับรูปแบบและความสำคัญของตลาดชอย2ตามความเปลี่ยนแปลงของสังคมอยู่เสมอ งานศึกษากิจกรรมที่เกิดขึ้นในตลาดชอย2 จึงมุ่งเน้นถึงการปรับตัวเพื่อให้สามารถตอบสนองคนในบริเวณนั้น และยังคงเป็นแหล่งเศรษฐกิจหนึ่งของประชาชนในจังหวัดนครปฐมต่อไป ซึ่งจากการศึกษาในครั้งนี้พบว่า

จะหาซื้ออะไรได้จากตลาดชอย 2 บ้าง แล้วพ่อค้าแม่ค้าเขาจัดวางสินค้ากันยังไงนะ

ในตลาดชอย2 มีสินค้ามากมายหลายชนิด สามารถแบ่งประเภทของสินค้าในตลาดชอย2ได้เป็น 2 ประเภทคือ สินค้าในชีวิตประจำวัน และสินค้าตามเทศกาล

สินค้าในชีวิตประจำวันนี้เราสามารถจัดประเภทได้อีกดังนี้ สินค้าที่เป็นของสด (ได้แก่ เนื้อสัตว์ และของทะเล ผักและผลไม้ ไข่เป็ดไข่ไก่ และดอกไม้) สินค้าที่เป็นอาหารสำเร็จรูป (ได้แก่ เสื้อผ้า รองเท้า กระเป๋า ผ้าห่ม) และสินค้าเบ็ดเตล็ดอื่นๆ (ได้แก่ CD ลีดเตอร์ เครื่องสำอาง เครื่องประดับต่างๆ)

สินค้าที่เป็นของสด

สินค้าสำเร็จรูป

สินค้าเบ็ดเตล็ด

สินค้าตามเทศกาล ก็เช่น ในช่วงเทศกาลวันพ่อและในวันโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงครองราชย์ครบ 60 พรรษา แม่ค้าในตลาดซอย 2 ส่วนใหญ่ก็จะขายเสื้อผ้าหรือของที่ระลึก ของขวัญให้พ่อต่างๆ หรือในช่วงเทศกาลวันตรุษจีน ก็จะมีบางร้านเริ่มเอาของแดงเข้ามาขาย เริ่มสั่งจอง หมู ไก่ ไข่ เป็ดไว้สำหรับไหว้เจ้ากันแล้ว

สินค้าตามเทศกาล

ลักษณะการจัดวางสินค้า ตลาดซอย 2 ไม่มีการจัดหมวดหมู่ประเภทสินค้าว่าสินค้านิดนี้จะขายตรงไหน พื้นที่ใด แต่การจัดวางสินค้านั้นแม่ค้าคนไหนจะขายสินค้านั้นตรงพื้นที่ใดก็ขาย และร้านค้าส่วนใหญ่จะขายสินค้านิดเดียวกันตั้งแต่อดีตอยู่แล้ว

บางร้านที่เข้ามาขายใหม่ หรือเพิ่งจะมาขายที่ตลาดซอย 2 สามารถเข้ามาขายสินค้าประเภทใดก็ได้ โดยต้องทำการตกลงกับคนที่ขายของอยู่แต่เดิมว่าจะคิดพื้นที่นี้เท่าไร หรือที่เรียกว่า แข่งพื้นที่ต่อในราคาเท่าไร เนื่องจากพื้นที่ในตลาดซอย 2 เป็นพื้นที่ตั้งร้านที่เป็นลักษณะของการจับจองประจำ

และถึงแม้ว่าตลาดซอย 2 จะไม่ถูกจัดระเบียบในเรื่องลักษณะการจัดวางสินค้าว่า ต้องจัดพื้นที่ตามหมวดหมู่หรือประเภทของสินค้า แต่ก็พบว่าตลาดซอย 2 จัดระเบียบกันเองภายในตลาดซอย 2 ในเรื่องของลักษณะการจัดวาง คือ ห้ามวางสินค้าล้ำเส้นสีเหลือง(บางที่ก็เป็นเส้นสีขาวที่ทาทับเส้นสีเหลือง) มิเช่นนั้นอปพร. (อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน) ที่ผู้ค้าในตลาดจ้างมาดูแลเรื่องความเรียบร้อยบริเวณตลาด จะแจ้งเทศกิจให้มายกของไป เนื่องจากจะไม่สะดวกในการเดินของผู้ที่มาตลาดซอย 2

ห้ามตั้งร้านค้าล้ำเส้น

อย่างไรก็ตามก็ยังมีพ่อค้าแม่ค้าบางส่วนที่ขายล้ำเส้น แต่เทศกิจก็ไม่ได้ยกของไป เนื่องจากมองว่ายังไม่ชัดเจนวางเส้นทางการจราจรมากนัก และมีเวลาการเปิดตลาดเป็นของตนเองอยู่แล้ว โดยในวันธรรมดา ตลาดจะวายในช่วงเวลาประมาณ 9 โมงครึ่ง วันหยุดและวันนักขัตฤกษ์จะวายในเวลาประมาณ 10 โมงครึ่ง และอาจจะเลยไปถึงเที่ยง เพราะในวันหยุดและวันนักขัตฤกษ์ไม่ได้เข้มงวดอะไรมากนัก ซึ่งในส่วนองเวลาการเปิดและปิดตลาดตลาดทางประธานชมรมจะไปตกลงกับเทศกิจ และจะแจ้งให้อปพร. ทราบว่าตลาดจะวายในช่วงเวลาไหน เพื่อทำการเป่านกหวีด เป็นสัญญาณเตือนในการเก็บร้านก่อนเวลาประมาณครึ่งชั่วโมง ถ้าพบว่ายังไม่มีท่าทีว่าจะเก็บร้านเทศกิจก็จะมายกของไป ด้วยเหตุนี้ตลาดซอย2 จึงมีชื่อว่าเป็น ตลาดสายหยุด คือ เริ่มขายมาตั้งแต่ตี5-10 โมงเช้า เมื่อหมดเวลาขายก็จะคืนถนนให้กลับมาเป็นพื้นที่สาธารณะ

การที่ตลาดซอย2 สร้างเครือข่ายของตนเองในรูปแบบของชมรมนั้น ทำให้ตลาดซอย2 มีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงอะไรใหม่ๆอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากตลาดซอย2 ได้มีการอบรมตลาดแผงลอยที่กระทรวงมหาดไทยจัดขึ้นทุกปี มีการไปตลาดและแผงลอยที่ต่างๆ และแจ้งข้อมูลให้กับพ่อค้าแม่ค้าในตลาดทราบในวันที่ประชุมตลาดประจำปี หรือ มีการบอกต่อและสอบถาม เพื่อที่จะทำการเปลี่ยนแปลงและแก้ไขภายในร้านของตนเอง ซึ่งจะเห็นได้จากร้านค้าที่เป็นพวกอาหารทั้งของสดและของแห้งจะต้องยกแผง ซึ่งแผงจะทำมาจากอะไรก็ได้ไม่ว่าจะเป็นรถเข็น โต๊ะไม้ แคร่ หรือ เอล้างพลาสติกมาวางต่อ ให้สูงไม่เกิน 90 เซนติเมตร เพื่อป้องกันฝุ่นละอองที่มาจากพื้นลอยเข้าอาหาร ส่วนสินค้าอื่นๆอย่างเช่น ถู ก๊อบ แก้ว เสื้อผ้า รองเท้า จะเป็นแบบเบกะดินก็ได้

ลักษณะการจัดวาง

และเร็ว ๆ นี้ก็จะมีการเปลี่ยนแปลงภายในตลาดซอย 2 อีกครั้ง คือ พ่อค้าแม่ค้าที่ขายอาหาร โดยเฉพาะอาหารสำเร็จรูป(ข้าวราดแกง อาหารตัก โจ๊ก ฯลฯ) จะต้องใส่หมวกคลุมผม เพื่อป้องกันมิให้เส้นผมร่วงลงไป ในอาหาร และทุกๆ ปีก็จะมีสาธารณสุขจังหวัด(อ.ย.) และอนามัยมาตรวจคุณภาพของอาหารทุกปี เพื่อเป็นหลักประกันในการสร้างความปลอดภัยให้กับผู้บริโภคที่มาซื้อสินค้าและบริการในตลาดซอย 2

การจัดระเบียบภายในตลาดซอย 2 และมีการเปลี่ยนแปลงและปรับรับสิ่งอื่นๆ ให้กับตลาดของตนเองอย่างสม่ำเสมอ ทำให้ผู้ค้าในตลาดซอย 2 ไม่ถูกโยกย้าย เหมือนกับผู้ค้าริมทางทำในตลาดอื่นๆ ในเขตเทศบาล จังหวัดนครปฐม ตลาดซอย 2 ยังเป็น 1 ใน 16 ตลาดนัดแผงลอยที่ได้มาตรฐานในประเทศไทย และได้ถูกขึ้นอยู่กับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย(ททท.) ด้วย

ใครบ้างที่มาตลาดซอย 2 และเขามาทำอะไรกัน

เมื่อสังเกตดูในบริเวณตลาดซอย 2 จะพบว่าพฤติกรรมของผู้ขายกับผู้ขาย และผู้ขายกับผู้บริโภคมีหลากหลายลักษณะ

ในกรณีผู้ขายกับผู้ขาย มีความสัมพันธ์ที่เป็นทางการในรูปแบบของชมรม และความสัมพันธ์อื่นๆ ระหว่างผู้ขายด้วยกันเอง คือเป็นความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกัน และความสัมพันธ์กันในฐานะฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ขายสินค้าในอีกฝ่ายหนึ่ง กล่าวคือ

ความสัมพันธ์ในรูปแบบของชมรมนั้น ตลาดชอย 2 มีการจัดตั้งขึ้นเป็นชมรมตลาดชอย 2 เพื่อจัดการกับปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ขายด้วยกัน รวมทั้งเพื่อจัดการความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในตลาดและยกระดับคุณภาพของตลาดให้ดีขึ้น ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการดึงดูดผู้บริโภคให้เข้ามาบริโภคสินค้า ชมรมจะมีการประชุมประจำปีเพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยน ชี้แจง และลงคะแนนเลือกตั้งประธานชมรม การเข้าเป็นสมาชิกของชมรมนั้น ไม่ได้มีการสมัครเป็นทางการแต่อย่างใด โดยจะถือว่าผู้ขายทุกคนในตลาดเป็นหนึ่งในสมาชิกของชมรม ชมรมตลาดชอย 2 จะจัดให้ผู้ขายได้เข้าร่วมกิจกรรมทุกปี กิจกรรมที่จัดขึ้น ได้แก่ การทำบุญตลาด ซึ่งจะจัดขึ้นปีละครั้ง หรือกิจกรรมที่จัดขึ้นในโอกาสพิเศษ เช่น การร่วมกันใส่เสื้อเหลืองเพื่อเทอดพระเกียรติในหลวงในวโรกาสครองราชย์ครบ 60 ปี มีการทำกิจกรรมเพื่อสังคมด้วยการบริจาคเงินและสิ่งของช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม เป็นต้น ดังนั้น ชมรมตลาดชอย 2 จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้ขายได้มีโอกาสทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันและเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชมรมที่พวกเขามีส่วนร่วมอยู่ด้วย

เนื่องจากตลาดชอย 2 ไม่มีที่ว่างเหลือให้ผู้ขายหน้าใหม่เข้ามาจับจองพื้นที่ในการขายสินค้าแล้ว นอกจากจะเข้ามาแข่งแข่งต่อจากผู้ขายเจ้าเก่า หรือมาขออาศัยขายร่วมกับเจ้าของแผงเดิม หรือหากบางวันที่เจ้าของแผงไม่มาขายก็จะเปิดโอกาสให้ผู้ขายอื่น ๆ เข้ามาขาย โดยมีการตกลงจะจ่ายค่าเช่าให้แก่กัน ดังนั้นเราจึงพบความสัมพันธ์แบบการพึ่งพาอาศัยกัน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในกลุ่มผู้ขาย เช่น แผงลอยอยู่ใกล้ ๆ กัน ก็จะมีความสัมพันธ์สนทนากันเป็นอย่างดี มีการฝากแผงกันได้ และนอกจากการเป็นผู้ขายสินค้าให้กับผู้บริโภคแล้ว ยังพบว่าผู้ขายยังมีการซื้อขายแลกเปลี่ยนกันเองด้วย เช่น แม่ค้าขายข้าวแกงจะซื้อถุงพลาสติกจากร้านขายถุงในตลาด แม่ค้าขายเสื้อผ้าจะซื้อข้าวกล่องจากแม่ค้าข้าวกล่องหาบเร่ เป็นต้น สำหรับลูกค้าประจำนั้น จะมีความคุ้นเคยสนิมสนมกับผู้ขายเป็นพิเศษ ดังนั้นลูกค้าประจำจะได้รับบริการการขายที่เป็นกันเองกว่าลูกค้าคนอื่น ๆ เช่น การคัดสินค้าพิเศษๆ ไว้ให้ มีการลด แลก แจก แถมให้เป็นพิเศษ นอกจากความเป็นกันเองในด้านการค้าขายแล้วยังมีการพูดคุยกันอย่างเป็นกันเอง เช่น คุยกันเรื่องครอบครัว เรื่องสุขภาพ เรื่องห่วย เป็นต้น

ในขณะที่ลูกค้าทั่วไป จะเป็นลักษณะการซื้อขายกันทั่ว ๆ ไป พูดคุยกันก็จะเกี่ยวกับการซื้อขาย หากลูกค้าต้องการเลือกสินค้าเป็นพิเศษ เช่น ร้านขายผลไม้หรือร้านขายเสื้อผ้า ผู้ขายก็จะให้เลือกตามสมควร ตามความพอใจ ซึ่งในกรณีการชื้อขายนั้นจะไม่แตกต่างจากลูกค้าประจำมากนัก แต่เรื่องราวที่ผู้ขายกับลูกค้าที่ไม่ใช่ลูกค้าประจำพูดคุยกันนั้นมักเป็นเพียงการต่อรองราคาสินค้า แต่จะพูดจาอย่างเป็นมิตรหรือไม่นั้นก็ขึ้นอยู่กับอัธยาศัยของผู้ขายแต่ละคน

ผู้คนที่มาจับจ่ายใช้สอยในตลาด มักจะเป็นกลุ่มเพื่อนบ้านที่อาศัยอยู่ละแวกบ้านเดียวกันหรือเป็นเพื่อนร่วมงานกัน เมื่อมาพบกันในตลาดชอย 2 ก็จะมีการพูดคุยกันถึงเรื่องราวในชีวิตประจำวันทั่ว ๆ ไป หรือพูดคุยกันถึงเรื่องทำงาน เนื่องจากตลาดชอย 2 เป็นที่ตั้งของหน่วยงานราชการ โรงเรียน และห้าง

ร้านต่าง ๆ มากมาย สำหรับผู้ที่ไม่ได้มาประจำ จะพบว่าเวลาที่ผู้บริโภครกำลังซื้อสินค้า จะมีการพูดคุยกันเกี่ยวกับสินค้าที่กำลังซื้ออยู่ หรือถามไถ่กันบ้างเล็กน้อย ๆ เพื่อแสดงมิตรไมตรีต่อกัน

ขอทานเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่มาตลาดซอย 2 จากการสังเกตพบว่า ลักษณะและวิธีการของคนกลุ่มนี้คือมาในลักษณะของวงดนตรีคนตาบอด โดยจะเข้ามาจัดการแสดงในช่วงวันหยุดราชการและวันอาทิตย์ และตั้งวงดนตรีบริเวณกลางสะพานข้ามคลองเจดีย์บูชา คนตาบอดจะถือกล่องรับบริจาคตามจุดต่าง ๆ ในตลาด การเข้ามาจัดการแสดงในตลาดซอย 2 นั้นไม่ได้มีการเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ เพียงแต่มีข้อตกลงกันว่าไม่ให้ส่งเสียงดังเกินไปจนเป็นการรบกวน ของทานอีกลักษณะคือเป็นเป็นคนพิการ คนแก่หรือเด็ก กลุ่มคนเหล่านี้จะเข้ามาตั้งขอทานอยู่ในตลาด หากอปพร.พบก็จะถูกไล่ออกจากพื้นที่ เนื่องจากการรบกวนผู้บริโภคและเป็นภาพจน์ที่ไม่ดีของตลาด และลักษณะสุดท้ายที่พบเห็นคือการขอรับบริจาคในรูปแบบอื่น ๆ เช่น กลุ่มของพระสงฆ์ หลวงจีน หรือลักษณะของการถือวอกระดามายืนให้ หากรับก็จะต้องจ่ายเงินหรือบริจาค แต่ไม่มีรายละเอียดบอกให้ทราบแต่อย่างใดว่าบริจาคไปเพื่อช่วยเหลืออะไร ซึ่งคนเหล่านี้หากอปพร. พบก็จะถูกไล่ออกจากพื้นที่เช่นกัน

ขอทานและวงดนตรีคนตาบอด

คนเก็บค่าทำความสะอาดเป็นคนอีกกลุ่มหนึ่งที่เข้ามาในตลาดซอย 2 คนกลุ่มนี้เป็นเจ้าหน้าที่ของเทศบาล ทำหน้าที่เก็บค่าทำความสะอาดทุกวัน ในช่วงเวลาประมาณ 07.30 น. อัตราที่เก็บนั้น สำหรับแผงขนาดเล็กเก็บในราคา 5 บาท ส่วนแผงขนาดใหญ่จะเก็บในราคา 10 บาท ซึ่งเงินในส่วนนี้จะนำไปเป็นเงินพิเศษเพิ่มเติมจากเงินเดือนประจำที่เทศบาลจ่ายให้กับพนักงานทำความสะอาด คนเหล่านี้จะมีความสนิทสนมกับผู้ขาย และคุ้นเคยกับผู้ขายเป็นอย่างดี

พระสงฆ์ ในบริเวณตลาดซอย 2 จะบิณฑบาตหน้าร้านขายอาหารใส่บาตร ซึ่งจะตั้งอยู่หน้าร้านอาหารปฐมอโศก โดยจะมีพระสงฆ์หลายรูปยืนรออยู่ และผู้บริโภครก็จะเข้ามาซื้ออาหารใส่บาตรจาก

ร้าน ซึ่งทางร้านจะจัดเอาไว้เป็นชุด ๆ ช่วงเวลาของการใส่บาตรจะเริ่มตั้งแต่เวลา 06.00-07.30 น. เรายังพบพระสงฆ์บิณฑบาตรอีกลักษณะหนึ่งคือเดินเข้าไปบิณฑบาตรในตลาด การบิณฑบาตรลักษณะนี้พบได้ไม่บ่อยนัก เนื่องจากในตลาดมีผู้คนหนาแน่นไม่สะดวกต่อการใส่บาตร ซึ่งคนที่ใส่บาตรส่วนมากจะเป็นพ่อค้าแม่ค้าในตลาด

การบิณฑบาตรของพระสงฆ์

รถจักรยานยนต์รับจ้าง (แม่เหล็ก) นอกจากจะรับส่งผู้โดยสารเป็นอาชีพแล้ว (ในตลาดซอย 2 นั้นจะมีแม่เหล็กอยู่ 2 จุด คือ บริเวณถนนเส้นนอกตรงหน้าสถานีดับเพลิงและบริเวณถนนเส้นในข้างร้านปฐมอโศก) ยัง การเป็นลูกจ้างช่วยผู้ขายของลงจากรถหรือเก็บของขึ้นรถ การช่วยขนส่งสินค้าต่าง ๆ ให้ผู้ขายในตลาดและการช่วยพระสงฆ์ถือของที่ได้รับจากการบิณฑบาตร นอกจากนี้แม่เหล็กยังคงคอยสอดส่องดูแลในเรื่องของความปลอดภัยในบริเวณนั้น ๆ ด้วย เป็นต้น บทบาทดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าไม่ได้มีความสำคัญแค่เพียงการรับส่งผู้โดยสารเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทความสำคัญอื่น ๆ ด้วย

แม่เครื่องที่ตลาดซอย 2

เสน่ห์ที่ดึงดูดให้ผู้บริโภคมาตลาดซอย2

ตลาดซอย2 เป็นตลาดที่อยู่ในแหล่งชุมชน ผู้บริโภคจึงเป็นคนที่อาศัยหรือทำงานอยู่ในละแวกนั้น กลุ่มผู้บริโภคมีความหลากหลายในด้านฐานะทางเศรษฐกิจ การศึกษา ความเชื่อ เชื้อชาติซึ่งพบว่ามีคนไทยเชื้อสายจีนอยู่เป็นจำนวนมาก เพศและวัย อีกทั้งปัจจัยเกี่ยวกับโอกาสพิเศษตามเทศกาล ล้วนเป็นปัจจัยทำให้ผู้บริโภคมีความต้องการนี้แตกต่างกันไป

นอกจากสินค้าประเภทต่างๆที่ผู้ขายสรรหามาเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคแล้ว ตลาดซอย2 ยังมีกิจกรรมด้านอื่นๆที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคม ดังนั้น การมาตลาดซอย2ของผู้บริโภคจึงไม่ได้มีวัตถุประสงค์หลักเพียงการมาซื้อสินค้าเท่านั้น แต่ยังมีวัตถุประสงค์อื่นร่วมด้วย กล่าวคือ ทำบุญ รับประทานอาหารเช้า ซื้อล็อตเตอรี่ หรือ หวยได้คืน เป็นทางผ่านไปที่ทำงาน จึงแวะมา เดินดูสินค้า มาทำธุระอย่างอื่น เช่น เก็บค่าทำความสะอาด เดินโพยหวย ส่งของ ฯลฯ แล้วก็เข้ามาบริโภคสินค้าในตลาดด้วย

ผู้บริโภคมารถลาดชอย 2 เพื่อ...

ผู้บริโภครส่วนใหญ่มาตลาดซอย2เป็นประจำ เนื่องจากกลุ่มผู้บริโภคเป็นคนที่อาศัยหรือทำงานอยู่บริเวณรอบๆตลาดซอย2 การมาตลาดซอย2 จึงเป็นกิจวัตรประจำวัน โดยวัตถุประสงค์ในการมาก็จะแตกต่างกันไป ในกรณีของแม่บ้านที่อยู่บ้าน วัตถุประสงค์ของการมาตลาดของแม่บ้าน มักเป็นการมาซื้อสินค้ากลับไปบริโภคที่บ้าน ซื้อล็อตเตอรี่ หรือ เดินดูสินค้า เป็นต้น ส่วนวัตถุประสงค์การมาตลาดของคนทำงานจะมารับประทานอาหารเช้า หรือ ซื้ออาหารสำเร็จรูปกลับไปทำงาน เป็นต้น

วัตถุประสงค์การมาตลาดของผู้บริโภคนั้น มีวัตถุประสงค์หลักคือ การมาซื้อสินค้าและมีวัตถุประสงค์อื่นๆด้วย ซึ่งตลาดเองก็มีการปรับตัวเพื่อให้มีกิจกรรมต่างๆขึ้นมา เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค

ข้อพึงระวังและข้อเสนอแนะ

- การสอบถามข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลไม่ว่าจากคนกลุ่มใด ควรดูสถานการณ์ตอนนั้นว่าถามได้หรือไม่ เขามีความพร้อมหรือความสะดวกจะตอบคำถามเราไหม เช่น ถ้าถามผู้ชายก็ไม่ควรถามตอนที่เขายุ่งอยู่กับการค้าขาย เป็นต้น

- ระหว่างการสัมภาษณ์เราไม่ควรพูดแทรก ในกรณีที่เขากำลังพูดอยู่เพราะจะทำให้เราพลาดข้อมูลบางอย่างที่เขากำลังจะพูด แต่หากเขาออกนอกเรื่องเราค่อยชักจูงให้เขากลับมาประเด็นคำถามของเรา

- การจดบันทึกข้อมูลจากการสังเกตควรจดเฉพาะคำสำคัญๆเอาไว้ แล้วค่อยมาจดรายละเอียดภายหลัง เนื่องจากการสังเกตแล้วขึ้นใจในขณะนั้นจะทำให้ตกเป็นที่สังเกตของผู้อื่นได้

- การถามคำถามบางคำถามที่มีความละเอียดอ่อน เช่น เรื่องรายได้ การเก็บค่าเช่าที่ ไม่ควรถามในครั้งแรกๆ ต่อเมื่อเราไปบ่อยๆจนสามารถสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูลแล้ว จึงค่อยๆถามเมื่อมีโอกาส และไม่ควรถูกแสดงอาการตื่นเต้นอยากรู้ อยากเห็นจนออกนอกหน้า

- การลงไปศึกษาภาคสนามนั้น ไม่ควรเอากรอบความคิดต่างๆที่เรามี ไปตัดสินสิ่งต่างๆ เพราะจะทำให้เกิดอคติมาขวางกั้นความรู้ที่จะได้จากการศึกษาในพื้นที่นั้นๆ กล่าวคือ ในกรณีของตลาดซอย2 การเก็บข้อมูลในประเด็นของลักษณะการจัดวางสินค้า หากผู้ศึกษาใช้กรอบที่ว่า ตลาดจะต้องมีการจัดหมวดหมู่ของสินค้าประเภทเดียวกัน ให้จำหน่ายอยู่ในบริเวณเดียวกัน ก็จะทำให้เกิดอคติกับลักษณะการจัดวางสินค้าในตลาดซอย2 เนื่องจากซอย2 ไม่ได้มีลักษณะดังกล่าว หากแต่มีลักษณะการจัดวางแบบอื่นที่ต่างออกไป

- การเก็บภาพถ่ายควรแสดงตัวและบอกเหตุผลของการถ่ายรูปให้ชัดเจน พร้อมทั้งขออนุญาตผู้ที่เราจะเก็บภาพก่อนด้วย หากไม่ชี้แจงให้ชัดเจน จะทำให้เกิดความไม่พอใจและระแวงสงสัยการกระทำของเรา

- การสัมภาษณ์ ถ้าเราแสดงตัวชัดเจนว่าเราเป็นใคร มาทำอะไร จะทำให้เราเข้าถึงได้ข้อมูลที่มากขึ้น ในกรณีของการศึกษาประเด็นทั่วไป ที่ไม่มีความลึกซึ้ง ซับซ้อน เช่น กรณีตลาดซอย2 เป็นต้น

วิธีการที่ได้ผลในการเก็บข้อมูล

หากจะกล่าวถึงวิธีการที่ใช้ได้ผลในการเก็บข้อมูลได้แก่ การเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสังเกต เป็นวิธีที่ทำให้ผู้ศึกษาได้เห็นปรากฏการณ์อื่น ๆ ที่มีความเชื่อมโยงกัน หรือเห็นภาพรวมของข้อมูล ได้เห็นทั้งสิ่งที่ผู้ให้ข้อมูลต้องการแสดงให้เราดู (เรียกว่าหน้าฉาก) และสิ่งที่เขาไม่ต้องการจะแสดง (เรียกว่าหลังฉาก) แต่เราได้เห็นเนื่องจากเขาไม่รู้ตัวว่าเป็นผู้ถูกสังเกตอยู่ นอกจากนี้การแนะนำตัวเองว่าเป็นใครมาจากไหน มาทำอะไร ก็มีส่วนช่วยให้เราสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายขึ้น เพราะช่วยลดความระแวงสงสัยจากคนที่เราเข้าไปขอสัมภาษณ์